

"לדורות"**סיפוריהם של ניצולי השואה החיים בישראל****שאלון לרישום קורות ניצול/ת השואה**

איסוף סיפוריהם של ניצולי השואה הוא אחד המרכיבים החשובים ביותר בשימור הזיכרון ובהנחלתו לדורות הבאים. לכן, המידע על קורותיהם של הניצולים חיוני מאוד לחוקרים ולבני הדורות הבאים. בעזרת מידע זה אפשר יהיה להכיר את הסיפורים הפרטיים המרכיבים את התמונה הרחבה של תקופת השואה. לסיפור האישי שלכם יש חשיבות לאומית, מחקרית וחינוכית. אוסף הסיפורים יעלה לאתר אינטרנט מיוחד שכתובתו www.ledorot.gov.il

את השאלון המלא נא לשלוח לדוא"ל: ledorot@pmo.gov.il פרטים נוספים ושאלות בטלפון כוכבית 8840*

נא למלא את הפרטים האישיים בנספח ולאשר בחתימתכם את פרסום הסיפור באתר.

יש לשלוח את הנספח בדואר: ת.ד. 2512 מגדלי ויטה בני ברק 5112401 או בפקס: 02-5605034
ניתן לסרוק את הנספח ולהעבירו בדוא"ל בצמוד לשאלון.

שם משפחה ושם פרטי כיום

שם משפחה: אוולין	שם פרטי: המרשלג
---------------------	--------------------

פרטים אישיים לפני השואה ובתקופתה

יש לרשום שמות ומקומות באותיות בדפוס (גם בלועזית) במקומות המסומנים

שם משפחה לפני המלחמה או בתקופתה: פפריניק	בלועזית Papernik	שם נעורים: פפריניק
שם פרטי לפני המלחמה או בתקופתה: אוולין	בלועזית Evelyn	מין: נקבה תאריך לידה: 24.3.1937
מקום לידה (ישוב, מחוז): המבורג	בלועזית Hamburg	ארץ לידה: גרמניה
שם פרטי של האב: ריקרדו	שם פרטי ושם נעורים של האם: רות אברהם	
שם פרטי של האישה/הבעל (אם היה/תה נשוי/נשואה לפני המלחמה): שם נעורים של האישה:		
מקום מגורים קבוע לפני המלחמה: המבורג	בלועזית Hamburg	ארץ המגורים: גרמניה
השכלה/תואר אקדמי לפני המלחמה:	מקצוע לפני המלחמה:	חבר בארגון או בתנועה:
מקומות מגורים בתקופת המלחמה (ישוב, מחוז, ארץ): המבורג, גרמניה. ציריך, שוויץ האם היית בגטאות? אילו ומתי?		
האם היית במחנות? אילו ומתי?		
מקום השחרור:		תאריך השחרור:
האם שהית במחנה עקורים? שם המחנה?		לאן עברת/חזרת לאחר השחרור (ציין מקום)?
מקומות/מחנות בדרך לארץ:	שנת עליה: 1972	שם האנייה (אם עלה בדרך הים): Evgenio C

אנא ספרי/י על קורותיך לפני המלחמה

(ציוני דרך: משפחה, סביבה, ילדות ולימודים, עבודה, חברות בארגון):נא לכתוב בגוף ראשון

אמא שלי תתחיל את הסיפור:

"אני חושבת שאני חייבת להתחיל בסיפור של אבי, ד"ר פליקס אברהם, שנולד ב-1882 ונפטר ב-1931, ובחיים הקצרים שלו ייסד שלושה מפעלים לחומרים כימיים לשימוש בבניין, בשלוש מדינות שונות. וזאת במחשבה לעזוב את גרמניה, המתדרדרת מבחינה כלכלית ופוליטית.

אקדים ואספר מעט על בית הוריי: גרנו באחד הרבעים המפוארים של המבורג, בבית בן שלוש קומות. בנוסף לחדרי המגורים הרבים וגדולים, כמובן היה אגף למשרתים: עוזרת, אומנת, מבשלת, נהג. אני זוכרת את המדרגות עם השטיחים התפוסים על ידי מוטות ברונזה. את וילונות המלמלה השופעים, רהיטי המהגוני. את הסלון, חדר המוזיקה, חדר האוכל המרווח, ועוד חדר אוכל מקורה זכוכית-"גן החורף"

שנות הנעורים שלי היו כמו גן עדן. בית ספר טוב, הרבה חברים וחברות, משפחה יפה. ואז, עם האנטישמיות, הכול התחיל להתפורר... אפילו חברות טובות שלי – לא יהודיות - עזבו אותי.

אבא היה עסוק בניהול המפעלים ופעיל בארגונים יהודיים. אמא דאגה לארגון הבית, לחינוך הבנות, ולמסיבות. כאשר אבי נפטר, בגיל 47, היא לא ידעה שום דבר על רכושם. המשפחה שלי נשארה בידי אפוטרופוסים, אשר לצערנו רק ניצלו אותנו. המאבקים אתם עיכבו כל יוזמה שלנו להגר מגרמניה. הייתי בת 17 במות אבי. האנטישמיות החלה להיות מורגשת אפילו בין חברות הטובות בבית הספר. לאחר מכן רציתי ללמוד רפואה או פסיכולוגיה אך אפשרויות אלה כמובן נסגרו בפני כיהודייה. בגיל 20 התחתנתי עם ריכרד פפרניק, אשר היה בשלבים האחרונים להסמכתו בלימודי מלונאות.

ובהפרש של שנה נולדו לנו 2 הבנות, דייזי ואווילין (1936, 1937).

שמות אנגליים, כי תכננו להגר לאנגליה, מיקום של אחד מהמפעלים של אבי. אך מהר מאוד נלקח מאתנו מפעל זה. כשהייתי בחודש השמיני בהרינו עם אווילין, הגסטאפו הגיע בוקר אחד מוקדם מאוד, לקחת את ריכרד! 3 שעות "בילו" אצלנו, עד שהגיעו למסקנה שבהיותו אוסטרי ולא גרמני, הפעם יותרו לו! אבל כאשר הגרמנים כבשו את אוסטריה במרס 1938, נזכרו בו ולקחו את הדרכון שלו. עכשיו גם הוא היה גרמני...

ריכרד החל לנהל את אחד המפעלים בגרמניה, המבורג... אך יום אחד מצא את כיסאו בחוץ. מפוטר עקב יהדותו! עדיין גרנו בבית היפה של ילדותי – אמי, אחותי, ומשפחתי החדשה.

מאוחר יותר נודע לנו שהחבר של אחד העוזרות שייך לארגון הנאצים והוא מרגל אחרינו! (לכן הביקורים של הגסטאפו!) בתוך קירות ביתנו נזהרנו לא לדבר על שום דבר שיוכל לשמש נגדנו. אם היינו מפטרים את העוזרת, גם היינו בגדר חשודים... אבל אין דאגה – במהרה הגיע הזמן שאסור היה ליהודים לגור בבית מפואר. מכרנו אותו בגרושים לשכנים ועברנו לדירה צנועה, מותרת. גם עוזרת בית היה בגדר האסור.

זמן קצר לאחר מכן הוחרם אחד המפעלים על ידי הנאצים, וחייבו אותנו למכור בגרושים את שני המפעלים האחרים בהמבורג. שתי בנות קטנטנות, אמא שלי, ריכרד ואני. איך בכל זאת מתפרנסים, איך ממשיכים?

היה גם מפעל בפראג, צ'כוסלובקיה. היינו חייבים לנסות את מזלנו!

השארנו את אמא עם התינוקת בת ה-5 חודשים ועם האומנת האנטי נאצית (בעצם היה איסור על תעסוקת "ארים" על ידי יהודים...) בדירה ב-Hamburg. לקחנו אתנו את דייזי, בת ה-17 חודשים. הבטחנו לאמא שנביא אותה ואת אווילין אלינו ברגע שנסתדר ונמצא מגורים מתאימים.

אבל הגסטאפו לא חשב כמונו. ברגע שהסתדרנו ועברנו לדירה בפראג, אמא עברה חקירות קשות על ידי הגסטאפו, והתוצאות היו:

א' איסור מוחלט על הגירתה.

ב' מסירת כל הכנסה ממפעל שמחוץ לגרמניה, לשלטונות גרמניה הנאצית.

אמא הייתה בת 48 והדלתות לחופש שלה נסגרו בפניה... היא הייתה בת ערובה בידי הגרמנים. בנוסף, הכריחו אותה לגור בחדר בתוך פנסיון, כך שהיא ארזה את כל הרכוש שלנו, אשר נשלח ל "ארגזי יהודים" (Judenkisten). תוכן הארגזים חולק לארים, אשר איבדו אותו לבטח יותר מאוחר בהפגזות. הרשו לה להישאר עם סכום קטן של כסף למחייתה. את הרדיו והתכשיטים היא כמובן מסרה לגסטאפו.

בינתיים בעלי ואני – או יותר נכון אני, עם האינטואיציה הנשית החזקה שלי – הרגשנו שגם לצ'כיה יגיע "המבול". בסוף אוגוסט 1938 עלינו על מטוס זעיר ל-12 נוסעים. היעד: איטליה, ומאוחר יותר שוויץ. גרנו בחדר קטן בעיר ציריך."

אני ביחד עם המטפלת. על הבית כתוב "בית של יהודים"

אימי ממשיכה:

"יום שישי בערב, כמו בכל יום שישי, טלפנתי לאמא, עכשיו בפנסיון עם אווי הקטנה.

סיפרתי לה על כתובתנו החדשה בציריך (Zuerich), היותר בטוחה כנראה, וביקשתי שתביא את התינוקת לתחנת הרכבת בעיר באזל (Basel). באזל היא בגבול גרמניה-שוויץ, כך שהיא בחלקה גרמנית ואמא יכלה להגיע עד שם. תכננו להיפגש במסעדה של תחנת הרכבת. אבל בדיוק בשעה זו, החליטו על כיבוי אורות כללי (האפלה).

פקיד מהתחנה אסר עלי להמשיך ללכת וחס וחלילה לא להגיע לצד הגרמני של התחנה! סכנת מוות!

הוא תפס אותי בזרוע ולא נתן לי להתקדם. אך כאשר הרכבת נכנסה אל התחנה, הוא סחב אותי פנימה ושם קראנו יחד בקולי קולות את שם אמי. הוא צעק- "גברת אברהם!!!", ואני "אמא, אווי!!! חושך. לא ראיתי שום דבר. אך פתאום ניגש אלי זוג. הם סיפרו שעצרו את אמא ב-פריבורג (Freiburg), שעה לפני הגבול. הם ראו זאת ואת הייאוש של הסבתא שהתחייבה למסור את התינוקת להוריה בשוויץ. הם ניגשו אליה והסבתא ביקשה להעביר את התינוקת ולשמור עליה עד שימצאו את ההורים, או בכלל, במקרה ולא ימצאו אותם. הוא היה יהודי והיא נוצרייה אנטי נאצית מובהקת. הם שמחו לעשות "טריק" לנאצים – להעביר ילדה יהודייה מגרמניה לשוויץ.... לא היו להם ילדים והיו מוכנים לגדל את הילדה במידת הצורך. מצאתי את המלאכית הבלונדינית שלי ישנה למעלה עם החבילות, מכוסה, כך שלא הבחינו בה כאשר עברו את הגבול. היא הייתה בת שנה (סוף

ספטמבר 1938).

עכשיו גרנו בחדר אחד עם שתי הילדות. בעצם אישרו לנו שהייה של 8 ימים, אך השגנו הארכה דרך ה-Joint.

עם אמא ודייזי בשווייץ

אך האושר לא החזיק הרבה זמן... קראו לבעלי לבוא ל"משטרת הזרים". שם הודיעו לו שבאותו לילה עלינו להתייצב בגבול ולחזור ברגל לגרמניה! מוות בטוח... הם היו אומרים לנו "רוצו!!", ויורים לנו בגב... מוות בטוח...

ריכרד סיפר להם שהבנות חולות וביקש לדחות את ההחלטה. הם כמוכן באו עם רופא, לבדוק זאת... המזל שיחק לנו שוב: לבנות היה חום גבוה, וכך דחו לנו את הזוועה הזאת ביומיים. באותו לילה, עם הבנות החולות, ארזנו ועלינו על רכבת לקנטון אחר: סנט-גאלן (Saint Gallen), בעיירה קטנה, באד-רג'ץ (Bad Ragaz) מצאנו חדר בבית משפחה. כאן ניסינו את כל אפשרויות ההגירה.

הגיע החורף. הכל היה מכוסה שלג. מראה יפה, אבל לא היה לי קל להסתובב עם שתי הילדות ולדחוף אותם בתוך המזחלת. הגב כאב כל יום יותר, נוספו לי בעיות בכליות. לא ישנו כמעט. בכי הבנות והדאגות לא אפשרו זאת... איך להשיג ויזה ללא כסף? בעלי הבית שלנו לא הסתכלו עלינו בעין יפה...אף אחד לא אהב יהודים בקרבתם. שוב האיר לנו המזל, וריכרד קיבל עבודה בתור מלונאי בבוליביה. שמחנו, זה אומר ויזה לדרום אמריקה! לשם כך היינו צריכים לעבור בדיקות רפואיות אצל רופא השגרירות הבוליביאנית בשווייץ.

וכאן הדברים הסתבכו שוב: "גברתי" הוא אמר לי "אני מוצא שאת לא חזקה מספיק בכדי לטפל בשתי בנות קטנטנות בבוליביה, 3600 מ' מעל פני הים. אני חותם רק לאחת הבנות".

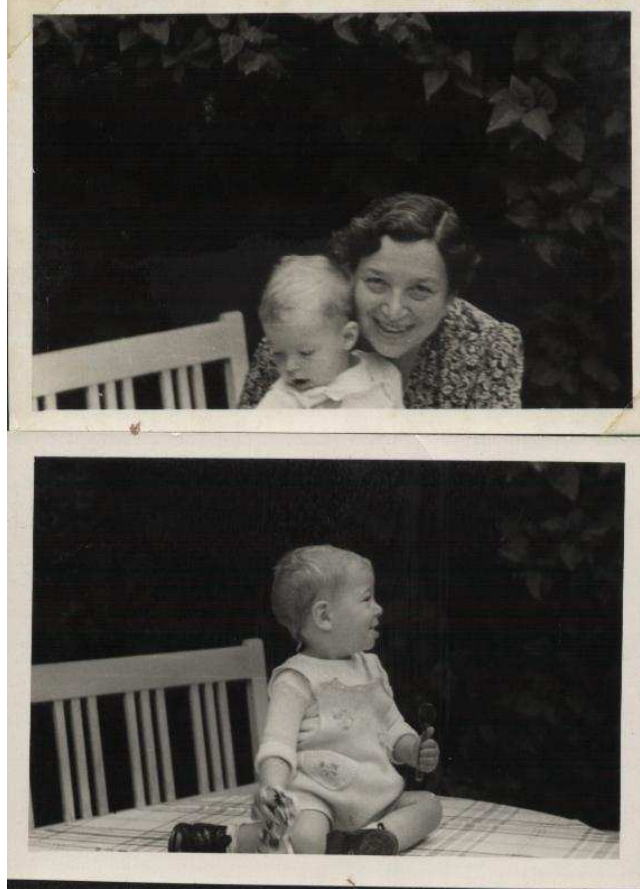
וכך היינו חייבים להחליט החלטה כמעט בלתי אנושית. לבחור בין 2 הבנות! הרופא טען שהקטנה יותר חלשה ויהיה לה קשה יותר באקלים הקשה. וכך נפלה ההחלטה: אוויו צריכה לחזור לסבתא בגרמניה הנאצית!

הודות לפקיד שעזר ליהודים (שמו התפרסם לאחר מכן בין חסידי אומות העולם), קיבלתי אישור להביא את אוויו ל-באזל (Basel) בגרמניה, ולשהות שם מספר שעות. ידידה של אמי תבוא לקחת את אוויו. אמא כבר לא יכלה להסתכן שוב...

כך נסעתי עם המלאכית הקטנה שלי, יחד עם דף עם סדר יום, הנחיות טיפול ומילון עם המילים שכבר אמרה. היא הייתה אז בת 18 חודש.

התאריך, 1-4-1939.

עם הזמן, אוויו סלחה לי על זה....

עם סבתא בהמבורג

אמא ממשיכה ומספרת בפרטי פרטים מה להליבש לילדה, ומה לתת לארוחת הבוקר. עם כל הדאגה ואהבה הזאות ציידו אותי לדרך. אף פעם לא הצלחתי לדבר עם אמא על רגשותיה בימים אלו. היום, בתור אמא וסבתא, אני מנסה להיכנס לרגשותיה ולא מגיעה רחוק. עיני תמיד מתמלאות דמעות.

***

וכך ממשיכה אמא לספר:

"אמא שלי הרגישה שהשמש זורחת שוב בשבילה! הילדה איתה. מהרגע הראשון אוויו אמרה Mutti (אימאלה) לסבתא שלה. כמובן שהמצב היה קשה והיה נראה ללא מוצא... כל פעם יותר מגבלות ליהודים, מלחמה, ואמא היא בת ערובה, אסור לה לצאת את גרמניה. מהתחלת המלחמה, המבורג הופגזה על ידי האנגלים.

***

(מתוך ספר על יהדות המבורג מאת ד"ר אריקה הירש. יצאה לאור ב- 1999)

אחרי ליל הבדולח, בנובמבר 1938, גם בהמבורג היהודים לא ליקקו דבש. יצר עיוור של הרס רכוש יהודי החל להשתלט: פנים בתי הכנסת נהרס תוך אופוריה של זעם והרסנות. בחנויות של יהודים

נשברו חלונות ראווה, הרהיטים נזרקו מהקומה הראשונה כלפי הכניסה, מכונות כתיבה הוכו עם מוטות ברזל, הרכוש שהיה למכירה נזרק לתעלות נהר האלסטר... (Alster) קבוצת נוער ציונית - "החלוץ", הייתה נפגשת באופן קבוע בכדי להכין את עלייתם לפלסטינה. בלילה של ה-10 בנובמבר הגיע הגסטאפו ועצר את כולם...

הנשים שוחררו זמן מה לאחר מכן, את הגברים שלחו למחנה ריכוז "אורניבורג"... כל מי שיכול היה עדיין לצאת מגרמניה, ניסה לברוח. לדוגמה, במאי 1939, יצאה האונייה St. Louis עמוסת פליטים מהמבורג לכיוון קובה. אבל שם אסרו עליהם לרדת מהאונייה והם הוחזרו להמבורג... התחילו להוציא ילדים ונוער דרך Kindertransporte (טרנספורט ילדים), לרוב לאנגליה.

לאחר שעה 20:00, חל איסור להסתובב ברחובות. כמו כן היה אסור לבקר בקולנוע, תיאטרון, או בריכת שחייה... בבגני שעשועים לילדים היו שלטים: "יהודים אינם רצויים". בכל יום היו הגבלות חדשות. זאת הייתה אווירת המבורג, מסוף 1938. בספטמבר 1939 החלה המלחמה, ואחרי תחילת 1941 כבר לא ניתן היה לצאת.

***

המשך הסיפור מפי אוולין:

באפריל 1939 ההורים ודייזי היגרו כאמור לבוליביה. ההבטחות לעבודה של אבא כמלונאי היו שקריות. התנאים נוראים. עוני, אקלים בלתי נסבל.

לאחר זמן מה אספו את עצמם ונסעו ברכבת, משך מספר ימים, לארגנטינה. גם שם לא היה קל כמובן, אך הם הרגישו יותר טוב בסביבה כמעט אירופית של Buenos Aires. עם הזמן אבא קיבל עבודה כמלונאי.

למרות שהייתי בקושי בת שנתיים, שנתיים וחצי, יש לי כמה זיכרונות מהזמן עם סבתא אומי בגרמניה. הייתי מוקפת אהבה ופינוקים מסבתא. גרנו בחדר בפנסיון, יחד עם עוד אנשים כמונו אשר איבדו את כל רכושם וחיכו לרגע המיוחל של היציאה לארץ אחרת, אל החופש. היום אני יודעת שמעטים הצליחו להינצל...

סבתא תפרה לי שמלות, ולמדה ספרדית. בכל זאת הייתה התקווה להגיע לארגנטינה אל המשפחה האהובה. כאשר הגיעו מכתבים עם תמונות שלהם, סבתא הקפידה להראות לי אותם. אבל לא הבנתי אז את הקשר אלי. הרי יש לי אמא. Mutti, Omi, סבתא- היא אמא שלי.

נא ספרי/י על קורותיך בזמן המלחמה

(ציוני דרך: מעצר וגירוש, גטאות, מחנות וצעדות מוות, במסתור או בזהות בדויה ושם בדוי, פעילות ותפקידים ביוזנראט/תנועות נוער/מחתרת/פרטיזנים, השתתפות בבריחה/התנגדות/לחימה, האם אדם/ארגון יהודי/לא יהודי סייע באופן משמעותי להצלתך; בריחה/הגירה בכפייה, פינוי/אוווקאציה למרכז ברית המועצות):

1-9-1939

מתחילה המלחמה.

בחלק מהלילות הפגיזו את המבורג.

זיכרון זה, של הירידה אל המרתף, חרוט אצלי בצורה אמיתית וחזקה: יורדים במדרגות, כאשר אותי נושאים בתוך סל נצרים ששימש לבגדים מגוהצים. במרתף כולם ישבו על כיסאות מסביב, כאשר אני במרכז, שוכבת בסל כביסה. אני מסתכלת על כולם, על העיניים המודאגות והפס שנוצר להם בין הגבות. תמונה זו, מאוד ברורה לי! ומאז ידעתי שפס מכווץ בין הגבות מבשר רעות...

במרפסת אצל הידיד של סבתא

אני זוכרת את החדר. מזוודת-ארון גדולה, שולחן עגול בו סבתא כותבת, תופרת לומדת ספרדית. מיטת הסורגים שלי. ולפתע אני שוב חשה קטנה, בתוך המיטה ההיא, וסבתא באה לערוך את טקס 'הלילה טוב' הקבוע: היא נותנת לי תה מתוק מכפית, וכל פעם מכווצת את עיניה בחיבה ונדה בראשה. "ליל מנוחה מתוקה שלי, ושאלוהים ייתן ויביא אותנו להורים ולדייזי."

אנא ספרי/י על קורותיך מתום המלחמה ועד עלייתך לארץ
(ציוני דרך: השחרור וחזרה הביתה, חיים אחרי המלחמה, בריחה, העפלה/ עליה):

ד וש"ק

המשרד לאזרחים ותיקים

תעודת הלידה שלי

ייום אחד הגיעה ההצלה!
בחברת הובלות Hapag - Loyd (שקיימת עד היום) – הציעו לסבתא מסלול:

Fahrplan (nach bestem Wissen, aber ohne Gewähr.)		Annahme des Fahrplans	
(1. Tag)	Berlin Gb.	ab 22.46	mit 100-Schlaf-
	Berlin Fr.	ab 23.06	wagen v. Berlin
	Berlin sehl.	ab 23.26	bis Dinaburg.
	Königsberg	an 7.52	D.S.F.
(2. Tag)	Königsberg	ab 8.02	
	Hydrkau / Deutsche Grenze	an 10.07	
	" "	ab 10.54	
	Virbalis / Litauische Grenze	an 9.37	Ma.S.F.
	" "	ca ab 10.09	
	Kaunas (Kowno)	an 11.23	
	Obelai / Litauische Grenze	an 16.42	
	" "	ab 16.51	
	Eglaine / Lettische Grenze	an 13.25	O.S.F.
	" "	ab 13.35	
	Daugavpils (Dinaburg)	an 19.25	
	" "	ab 19.40	
	Daugavpils (Dinaburg)	an 19.40	
	Indra / Lettische Grenze	an 21.00	
	" "	ab 22.35	
(3. Tag)	Winnona / Sowjetruss. Grenze	an 22.40	Winnonaer Zeit
	" "	ab 22.45	
	Yitebek	ab 4.42	
	Smolensk	ab 7.24	
	Wozkau Belorusski Pf.	an 14.40	
	Wozkau Belorusski Pf.	ab 17.00	nach Do und Stg.
	Hostov	ab 21.02	" " "
(4. Tag)	Kirov	ab 11.26	" Fr " Mo
	Perm II	ab 20.52	" " " "
(5. Tag)	Sverdlovsk	ab 5.20	" Sb " Di
	Omsk	ab 23.39	" " " "
(6. Tag)	Novosibirsk	ab 10.35	" Stg " Mi
	Talga	ab 16.19	" " " "
(7. Tag)	Krasnojarsk	ab 4.10	" Mo " Do
(8. Tag)	Irkutsk	ab 5.35	" Di " Fr
	Ulan Ude	ab 16.38	" " " "
(9. Tag)	Chita II	ab 6.05	" Mi " Sbd
	Karinskaya	ab 8.21	" " " "
	Otpor	an 19.45	" " " "
	Otpor	ab 22.15	" " " "
	Manchuria	an 22.45	" " " "

Annahme des Fahrplans		Annahme des Fahrplans	
(10. Tag)	Harbin	ab 23.30	Ortszeit - 27.55
(11. Tag)	Haikiang	an 6.33	
	" "	ab 8.10	
	Mukden	an 12.30	9.05
	" "	ab 12.46	11.25 12.28
	" "	an 18.10	
	" "	ab 18.40	
(12. Tag)	Fusan Pier	an 11.05	11.40 11.05
	Fusan Pier	ab 11.45	mit Schiff
	Shimonoseki	an 19.30	
	Shimonoseki	ab 20.30	27.00
(13. Tag)	Kobe	an 6.05	11.14
	" "	ab 6.05	
	Yokohama	an 15.00	
	Tokio	an 15.25	
nach China, Shanghai.			
(1. 2. Tag)	Harbin	ab 9.00	
	Haikiang	an 13.30	
	" "	ab 13.40	
	Mukden	an 17.09	
	" "	ab 17.15	
	Dairen	an 22.10	
(13. Tag)	Dairen	ab Dairen mit Schiff	
(14. Tag)	Tsingtau	der Dairen Kisen	
(15. Tag)	Shanghai	Kaischa,	
nach China, Tsingtau.			
(12. Tag)	Harbin	ab 13.30	
	Haikiang	an 13.40	
	" "	ab 17.09	
	Mukden	an 17.15	
(13. Tag)	Shanghai	an 10.15	
	Peiping	an 10.15	

מסלול הנסיעה שהציעו לסבתא

(מציינים שלוח הזמנים אינו בטוח, ונתון לשינויים עקב נסיבות המלחמה).
המבורג – ברלין – לנינגראד -מוסקווא. רכבת טרנס-סיבירית לסין, מנצ'וריה, יפאן....
הנסיעה עד יוקוהמה – 13 יום ברכבת.

מ-פוזן (Fusan) ממשיכים באונייה.
המסלול יגמר ביוקוהמה (Yokohama) יפאן.
קיימת אופציה להמשיך לסין.

מספר יהודים ראו זאת כדרך אל החופש. כמה מהם הגיעו כך ל- שנגהאי(Shanghai) בסין וחיו שם בתנאים קשים.

וכר מספרת אמא:

לילה אחד אני מתעוררת מחלום: הרגשתי שאני צפה מעל גלים. הערתי את ריכרד ואמרתי – "יש לי תחושה חזקה שהם על אוניה!"
למחרת הגיע מברק מאמא ואווי לפני עלייתם על האונייה ביוקוהמה.
אבל זה כבר יסופר ביומן שאמא כתבה במשך הנסיעה...

***

10-4-1940

סבתא כותבת:

"לימדתי אותך להתפלל כל ערב לפני השינה "אני מבקשת, אלוהים שלי, שנוכל להגיע למשפחה בארגנטינה!" כנראה שאלוהים שמע אותך והיום הגיעו אישורי הכניסה שלנו לארגנטינה!!

12-4-1940

חיסונים נגד אבעבועות, לקראת הנסיעה. סימנים ענקיים נחרטו בעור של שתינו, אבל זה באמת לא חשוב. מחכה לנו דרך מאוד ארוכה, אבל אלוהים יעזור לנו וכולי תקווה שאוכל להביא אותך אל הידיים של אבא ואמא.

***

מכאן, מתחיל יומן שסבתא כתבה וקראה לו "הנסיעה שלנו". היא כתבה על כל פיסת נייר אשר הייתה בנמצא. מפיות, גלויות, פנקסים.

וכר היה:

הנסיעה שלנו

30-5-1940

היום הגענו מהמבורג. אנחנו בתחנת רכבת ב-ברלין (Berlin). יש האפלה. חושך מוחלט. מזוודה אחת נעלמה. אווי על הידיים

של חייל אדיב. כל הלילה ישבתי עם אווי מכורבלת בפינה של המחלקה השלישית, מוקפת חיילים. זאת במקום קרון שינה שעבורו שילמתי...
למחרת, גבול עם רוסיה, בדיקות ביטחוניות. שתינו עומדות כאן ערומות...
הכסף הגרמני שלי (14,50 מרק) נלקח ממני.
החלפנו רכבת אין ספור פעמים. 9 תיקים, עגלת בובות, ילדה בת שנתיים וחצי, בלי כסף.
נסענו עוד יומיים בלי לאכול או לשתות. באחת בלילה שוב צריכים לצאת. הילדה צורחת. שוב בדיקת ציוד אישי. לקחו ממני את המפתחות של שלוש מזוודות.

למחרת, מוסקבה. בית מלון ואוכל טוב! לא היה לי כסף לסבל. הוא עמד לקרוא למשטרה, כך שמהר שלפתי מהמעט דולרים של רזרבת הברזל שלי...
העיר מרשימה אך האנשים לבושים בעוני רב.

והנסיעה דרך סיביר מתחילה:

כמו שצינתי קודם, הביגוד של האנשים כאן הוא מדרגה נמוכה מאוד!! דבר שמראה על עוני ומצוקה.
כך קרה לנו משהו נחמד: אחד הנוסעים נהג לעמוד הרבה במסדרון, לרוב על יד השירותים. הוא נראה לי עובד מטעם הרכבת, וכל פעם ביקשנו ממנו שרות כלשהו: להוריד לנו מזוודה, לקחת את אווי על הידיים בתחנות, להביא נייר טואלט אם הוא נגמר, אפילו לנגב פה ושם את מושב האסלה... יותר מאוחר התברר שהוא איש צבא בדרגה גבוהה הבא מחופשה...
אבל, יחד עם זאת, אני מודעת לכך שמשך כל הנסיעה, אני תחת השגחה צמודה... ישנם אנשים סמויים לתפקיד בטחוני זה... גרמני? רוסי? אינני יודעת. הוא לא מדבר, הוא רק מסתכל... לא נעים!
בתחנות הרכבת אנחנו שמחות לנשום קצת אוויר, אבל אווי מפחדת ממראה האנשים והילדים. כולם לבושים סמרטוטים, בלי נעליים, מלוכלכים מאוד.
אבל עם הזמן היא התרגלה ואפילו נתנה לאחד הילדים המסכנים את הבובה שלה.
אנשים אלה חיים בקרונות רכבת.
כל ערב מקדימים את השעון בשעה אחת.
אווי מתנהגת יפה וכולם מפנקים אותה. אני מכבסת כל יום את הבגדים שלה בכיור קטן בשירותים. היא נראית נקייה למרות האבק. הנוסעים קוראים לה "נסיכה".
אני בינתיים, אחרי כל הריצות, מגיעה לסוג של מנוחה. אני חוקרת את האנשים, הנופים, המנטאליות הרוסית בכלל.
הרדיו מנגן כל היום וכל הלילה, פרסומת רוסית בקולי קולות. היום הצלחתי לכבות אותו בתא שלנו!
כל המכרים היהודים ברכבת שלנו נוסעים ל שנגחאי (Shanghai). (ב מוקדן (Mukden) אצטרך להיפרד מכולם. אבל יש מישהו שנוסע אתנו עד קובה (Kobe). מישהו אחר, גבר צעיר נחמד, נוסע גם הוא באונייה לבואנוס איירס.
היום אנחנו נוסעים כל היום מסביב לאגם באיקל (Baikal), יפה כמו הים התיכון.
באירטוסק (Irtusk) אווי מקבלת זר פרחים מפקיד רכבת במתנה. אבל היא אוהבת רק את בודו, בן ה-12 שנוסע אתנו ברכבת.

יום ראשון:

לא יכולנו לישון, כי כל הזמן מודיעים שעוד מעט מגיעים לעיר אוטפור (Otpor), ויש ביקורת דרכונים, ביקורת ציוד אישי. וכך עבר הלילה. את אווי השכבתי בפינת המושב. אני מפחדת – היא משתעלת, בפעם הראשונה בחיים הקצרים שלה. ב-2 בלילה מחזירים דרכונים. ב-3 מעירים אותנו לביקורת מזוודות אשר מתבצעת בשעה 4, בצריף בתחנה.
אני צריכה להגיע עם 2 תיקים, 4 מזוודות, עגלת בובות, ילדה חולה עטופה בשמיכה ורודה על הידיים... אלוהים, תן לי את הכוח לעבור את זה בשלום!

אבל הגרוע מכל הייתה ביקורת של כל מילה כתובה אשר מצאו. כל הכתוב כאן, כולל את מה שראיתי ברוסיה, העוני ועוד... הם לוקחים לי את הכל, משאירים אותי קודם כל עצורה בידיהם... אני מבקשת מזוג שנוסע לפקינג לעזור לי אם יקרה לי משהו.
מהגבר הנחמד שנוסע לארגנטינה אני מבקשת להביא את אווי אל ההורים, במקרה שלא ישחררו אותי. עברו עלי שעות של פחד נוראי. כולם מחכים שמתורגמן יתרגם את הכתוב כאן. מה הם רוצים לעשות עם זה? לאחר כמה שעות החזירו לי את הכל!! תודה לאל, הרכבת יכולה להמשיך לנסוע עם כלנו.

לאחר חצי שעה, החלפת רכבת. שוב ביקורת מזוודות, ועכשיו עולים לרכבת יפאנית. וכאן אווי מתחילה להיות ממש חולה...

החום עולה, היא משתעלת יום ולילה. אבל בתחנות נעים וחמים, סוף סוף, אני יכולה להחליף לי ולילדה בגדים. הרי המזוודות היו סגורות עם רצועות ברזל כל הדרך ברוסיה. הימים עוברים ומגיעים להרבין (Harbin) בסין. כאן אפשר לנוח בבית מלון. הפתעה! קיבל אותנו עובד מלון יהודי גרמני. הוא שמח לקחת את אווי קצת על הידיים.

אכלנו טוב ועשינו טיול דרך העיר המלאה בריקשות. אכלנו בננה!!
ב-11 בלילה ממשיכים לנסוע. ל מוקדן (Mukden), במנצ'וריה (Manchuria) עכשיו אני כבר לא בחברת אירופיים. אבל זוג נחמד מ-יוקוהמה עוזרים לי. אין לי כסף יפאני.
רואים אין סוף שדות אורז. כל הלילה אני עסוקה בלגרש מאות זבובים מהראש של אווי. שהיא לפחות תישן! מישהו מזמין אותנו לארוחת בוקר וגם משלם לסבל שלוקח את חפצינו אל האונייה בפוזן (Fusan) במנצ'וריה (Manchuria)

מפוזן לשימונוזקי (Shimonoseki)

כאשר האדמה נעלמת מעיני, אני שוב נפרדת ברוחי מהיקירים בברלין ובהמבורג, ומקבריהם של הורי ובעלי. העייפות גוברת עלינו. אנחנו ישנות עם שתי גברות יפניות בתא.
ביום אווי נוסעת, לשמחת כולם, עם עגלת הבובות שלה מסביב לכולנו. היא במצב רוח לא כל כך טוב, אחרי המחלה ובכלל – הנסיעה הארוכה והלא נוחה. היום הוא היום ה-12... היא עדיין משתעלת. אבל הנסיעה היא נעימה, מזג אוויר טוב והים כחול! זה מפצה אותנו אחרי נסיעת הרכבת הארוכה והמאובקת...
נראה לי שהתאוששנו קצת בנסיעה זאת. ב-20:30 בערב הגענו לשימונוזקי. (יפאן, 55 דקות מהירושימה). אבל אווי מצוברחת. היא בוכה המון. בשעה 23:00 חייבים להיות ברכבת. פנינו ליוקוהמה. קשה לי לתקשר עם האנשים כאן. אני צריכה לעשות את הדרך אל הרכבת עם כל מטלטלי והילדה הבוכה... אנחנו נישן באותה מיטה כמובן. אני תמיד פוחדת שהילדה תיפול מהמיטה הצרה... עכשיו כבר אף אחד לא מדבר אנגלית. אחרון הנוסעים האירופיים ירד בקובה (Kobe). הנוף כאן מרהיב. 3 פעמים הלכתי עם אווי לקרון המסעדה, רק לשמח אותה קצת!
אני מקווה שהיא תחזור להיות הילדה הנבונה...
בשעה 19 אנחנו אמורים להגיע ליוקוהמה!

14-6-40

ביוקוהמה:

15 יום עברו מאז יצאנו מהמבורג!

שוב אנו מופיעות עם כל התיקים ועגלת הבובות. המזוודות נעלמו בינתיים.
מצאתי מלון זול, ב-4 ין יש חדר עם מיטה אחת, זה מספיק לנו.
מתחיל מרוץ הניקיון! אני מסבנת, מכבסת, מסדרת הכול!
אבל עכשיו בלילה אווי שוב לוחטת מחום! נתפסתי לפחד אימים... רק שלא יקרה משהו לילדה! היא מדברת תוך כדי שינה, בעיקר על "בודו", הילד מהרכבת. החום עולה... ואנו חייבות להגיע לארגנטינה הרחוקה... מה עושים?
אבל ב-6 בבוקר היא פתאום קרירה ומדברת לעניין. אני לוקחת מונית לחברת האוניות. אבל איך ניסע ללא המזוודות? אז שוב ריצות... תחנת הרכבת, שגרירות גרמניה, שוב למלון. בינתיים לא מצאו כלום.
אבל לפחות שלחתי מברק לילדים בארגנטינה:
Happily arrived in Yokohama. Ship starts on 18 th, is called Rio de JaneiroMaru. Both are well, Mother.
(הגענו בשמחה ליוקוהמה. האנייה יוצאת ב-18. קוראים לה "ריו דה ג'ניוריומרו". אנחנו מרגישות טוב, אמא.)

(רק אז ההורים ידעו שאנחנו בדרך ומה קורה אתנו! עכשיו היה להם מסלול ואמא הלכה ל-Joint ושלמה עבור כך שבכל נמל יחכה לנו משהו לשיפור רמת החיים שלנו - פרי, כיסא מתקפל ועוד...)

יוקוהמה היא כמו גן עדן ביופיה. אנחנו גם אוכלות טוב. החמודה שלי מאוד רזתה בזמן המחלה. אני מתפללת לשלומה, שתתאושש מהר!

יש פארקים מדהימים על יד המים, והכל נקי ומבריק. גם הכביסה שלנו נקייה ומגוהצת. לאט לאט אנחנו חוזרות לניקיון וסדר.

אנחנו כמובן עדיין ללא המזוודות. הן נתקעו ברוסיה....

יום שלישי, 18-6-40

באונייה:

הגיע היום המיוחל!

עדיין התרוצצנו כל הבוקר בתקווה לסדר משהו לגבי המזוודות האבודות.

אנחנו לוקחות מונית לנמל. אין סבלים, ובעזרת הנהג, העלנו את החפצים שלנו.

התא שלנו נמצא במרתף, יש 16 מיטות. אבל אין כלי מיטה, כמובן. אני מאוכזבת, אוויר מקטרת בזמן שאני פורקת את תוכן התיקים....

אחר כך הלכנו לשתות תה, אבל הוא אף פעם לא הגיע...אין חלב לילדה...מה היא תשתה? היפנים לא נוהגים לשתות חלב כנראה.. ביקשתי מרשם מהרופא לקבל צנצנת חלב מרוכז עבור הילדה. אני לא יכולה להאכיל אותה רק אורז בכל הנסיעה הזאת!

אוויר שמעה שאני אומרת כאן למישהו "אני כולי תקווה למסור את הילדה בריאה להורים שלה". היא הסתכלה עלי ובמבט רציני אמרה "את לא תמסרי אותי לאף אחד. אנחנו נשארות ביחד, נכון? אני לא רוצה ללכת ממך!" כמה שהיא כבר מבינה, הקטנה שלי....

יום שני, 24-6-40

אנחנו כבר מרגישים כאן בבית, אפילו בלי האפשרות לשבת רגע על כיסא. בחדר האוכל יש ספסלי עץ ארוכים. האוכל- אורז, ושוב אורז.

אוויר במצב רוח טוב וכולם משחקים אתה. כך יש לי גם זמן ללמוד ספרדית!

1-7-40

חודש יוני עבר. התרגלנו לאורז שאוכלים פעמיים ביום. לפעמים יש מרק. למזלי יש לנו עדיין קצת פרי שהביאו לנו ביציאה מיוקוהמה.

מחרתיים נגיע ל-לוס אנג'לס(Los Angeles).

8-7-40

שוב שטים, כבר ארבעה ימים. עכשיו מזג האוויר חם ולח, אבל הלילות על הסיפון נהדרים.

14-7-40

פנמה(Panama)

ראינו אונייה גדולה, כולה מוארת. אוניית מלחמה שמראה לנו דרך נקייה ממוקשים ימיים. (דרך תעלת פנמה).

קריסטובל(Cristobal). (בצד השני של התעלה)

למרות מבוול, נסענו לעיר. זאת הזדמנות לקנות מעט בדים כדי לתפור שמלות לילדה וגם לעצמי. אני כל הזמן עם אותה שמלה מאז התחמם מזג האוויר.

18-7-40

קורסאו(Curacao).

כאן היה פחות ידידותי: הפקיד שבחן את התעודות שלנו טען שהן לא בסדר. נאמר לנו שכאן הולכים לשבי במצב כזה... חיכינו

שעות, שוב פחד... אבל בסוף נתנו לי להמשיך בנסיעתי .

19-7-40

לה גוארה (La Guayra).

התעוררנו בדרום אמריקה!!! הרים גבוהים, עם בקתות במדרונות.
כתבתי לילדים, נרגשת כל כך!

24-7-40

אני סופרת את הימים. אך אמרו לנו שנגיע באיחור של 3 ימים. אז נספור כרגע עד ריו, ברזיל. שם אפגוש את דודתי דוריס
האהובה, וביתה מרגוט עם המשפחה.
אווי גדלה ב-2-3 ס"מ. כול היום היא באוויר הצח. אני עסוקה בלימוד ספרדית, תפירה, כביסה.

25-7-40

קו המשווה. החום נסבל. אני שוב סופרת: 3 ימים עד בהיה (Bahia), 6 ימים עד ריו14-13 יום עד בואנוס איירס!
זרם אפור בים מסמן את שפך האמזונס. אנו ישנות על יד החלון הפתוח ורוח הים מלטפת אותנו.

30-7-40

אתמול היינו בבהיה (Bahia). ראינו את הרובע המסחרי: סוחרים מתרוצצים עם קופים בכלובים, סלי פרות על הראש. חמורים
עם מטענים משני צידי הגוף. ילדים שחורים מתרוצצים, צועקים. רוכבים דוהרים על סוסים, וחשמליות פתוחות נוסעות כאשר
הגברים תלויים מהצדדים כמו אשכולות ענבים... אנשים לועסים קנה סוכר.
שיחי בננה. מדהים. שמיים עם מיליוני כוכבים. שמיים של ההמיספרה הדרומית. רואים את צלב הדרום ואת העגלה הגדולה.
אני לא מאמינה... איזו דרך ארוכה כבר מאחורינו, ודרך קצרה לפנינו! ילדים אהובים שלי – כולי רועדת במחשבה זו! ליבי חוגג.

4-8-40 , בינסטוס למונטווידאו:

יום ראשון! בעזרת השם, האחרון על האוניה. אני מתקרבת אליכם – אהובים שלי!
אווי שואלת הרבה שאלות, אבל רוב הזמן רצה למטבח, לשחק עם הימאים – החברים - שלה. כולם מפנקים אותה.
ואני מהרהרת תוך כדי השיחה עם החברים: "כמה ארצות עברה הנכדה הקטנה שלי?
גרמניה, ליטא, לטלנד, רוסיה, מנשוקו, יפן, ארצות הברית, פנמה, קולומביה, ונצואלה, ברזיל, אורוגוואי,
ובסוף... ארגנטינה.
כמה ויזות היינו צריכים לדרכונים שלנו!
כמה רגעי חשש מהבלתי ידוע, כמה געגועים, כמה דאגה לילדה הקטנה... כמה אחריות...

8-8-1940

הערב המיוחל!

אנחנו עומדים כולנו בתור לרופא עיניים. טנטה לוטה, המשפחה של אנה, כל הימאים ואנחנו. אווי עם המעיל הכחול עם
הצווארון הלבן וכובע הלבד הלבן.
ופתאום! צעקת שמחה! שתי בנותי עלו על האוניה. למרות כל האיסורים...
אווי הייתה בת שנה וחצי כאשר נפרדה ממשפחתה. עכשיו היא כמעט בת שלוש.
איך אמה הרגישה שראתה את הילדה הגדולה הזאת?
"אווי, קטנה שלי, מאיפה את מגיעה?" היא שאלה אותה. "ממוסקבה" - היא ענתה לה מחייכת. "ולאן את רוצה עכשיו?" - "אני
רוצה לאבא שלי!" (אמא בעצם היה לה – אומי, סבתה / המכונה Muty או אמא"לה) .

סבתא כותבת: אני מודה לאלוהים שעזר לנו לעבור דרך ארוכה זו ולהגיע הביתה. ועכשיו – אני חייבת לפנות את מקומי לאמה. עלי לזוז הצידה ולהחזיר להורים את בתם.

***

סבתא עברה לגור בחדר בפנסיון של מהגרים וכמובן באה לבקר הרבה. אני בעצם רציתי רק אותה, והבית החדש עם משפחתי היה עבורי זר.

אני זוכרת שהייתי מעכשיו ילדה ביישנית, קצת מפוחדת... אחותי חיבקה אותי כל הזמן, אך לא תמיד קבלתי זאת בשמחה המתאימה. חששתי, הרגשתי זרה.

אמא טיפלה בי מאוד יפה, אך נוספו לחינוכי גבולות ברורים, בלי עודפי פינוקים, אשר הייתי רגילה להם מסבתא. בגיל שלוש היה לי קשה להבין את פירוש כל השינויים בחיי.

הוריי היו עסוקים מאוד בקיום היום יומי ובדאגות ליקיריהם אשר נשאר אי שם. שבועיים לאחר שהגענו לארגנטינה, ב-22 ו-24 בספטמבר, חגגו בפעם הראשונה את ימי ההולדת שלנו: דייזי בת 4 ואני בת 3.

אחותי דייזי ואני בארגנטינה

אני זוכרת שקנו לי כסא קטן מעץ, ירוק. איתו הלכתי ממקום למקום והתיישבתי תמיד ליד סבתא כשהיא באה לבקר. תמיד הייתי מאוד קרובה לסבתא. הכסא הזה אחר כך עבר לילדים ולנכדים שלי, והיום הוא אצל הנכדה הקטנה. הכסא הזה תמיד מזכיר לי את סבתא ואת הקרבה שלי אליה. ההורים היו כל הזמן עם האוזן ברדיו. על קרובים ואהובים בהמבורג לא שמענו יותר אבל לנו הילדים לא סיפרו כלום, הכל היה

מעורפל.

בגיל חמש סבתא סיפרה לי סיפור על דוקטור דוליטל המפורסם ונפלה החלטתילהיות ווטרינרית כשאגדל. וכך באמת היה יותר מאוחר. במהלך הלימודים הכרתי את יוסף, בעלי. נולדו לנו שני בנים בארגנטינה. ב-1972 עלינו לארץ ושם נולד הבן השלישי.

נא ספרי על חיך בארץ

(ציוני דרך: לימודים/ תעסוקה, שירות צבאי, פעילות ציבורית או תרבותית, משפחה/ דורות המשך וכו'):

יוסף ואני בתור סטודנטים לווטרינריה השתייכנו לתנועת נוער ציונית-שמאלנית-חטיבת מרדכי אנילביץ', של מפ"ם. באוגוסט 1972 הגענו לקיבוץ להבות הבשן שם כבר היו חברי הקבוצה שלנו. הילדים שלנו היו כמעט בני חמש ושלוש. עבדתי בתור מורה לביולוגיה במוסד החינוכי של הקיבוצים ויותר מאוחר חזרתי לווטרינריה. אחרי 19 שנים בקיבוץ עזבנו למושב בית הלל, בגליל העליון. בזמן הזה הבנים הגדולים התחתנו.

אנחנו המשכנו לעבוד במקצוע שלנו, יוסף בתור ווטרינר של משרד החקלאות ואני במכון מחקר בקרית שמונה- "מיג"ל" ובמרפאת חיות מחמד שפתחתי בביתי. בינתיים גם הבן הצעיר התחתן וכיום יש לנו 6 נכדים וכולם חיים באזור, מה שהופך את הבית של סבא וסבתא למרכז חשוב בחייהם.

יום הולדת 75 עם המשפחה

אני עם יוסף, בעלי, ושלושת ילדינו

ראיון: אור גוימן, בית – הילל, מאי 2014